

## פתרון הבחינה

# תנ"ך

חורף תשפ"ב, 2022, שאלון: 1262

מוגש ע"י דליה שטיפמן, מורה לתנ"ך בבית הספר לבגרות של יואל גבע

### הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

### פרק ראשון – סיפורי ראשית העולם והאנושות (80 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי השאלות 1-2 (לכל שאלה - 40 נקודות): בכל אחת מהשאלות שנבחרו סעיף א' (חובה) (25 נקודות), ויש לבחור אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף - 15 נקודות).

#### שאלה 1

#### סעיף א' (חובה)

(1) הוכחה לטענה:

"ויכלו השמים והארץ וכל צבאם" (פרק ב', א') – נאמר מפורשות שנסתיימה בריאת השמים והארץ וכל תכולתם.

**או:** "ויכל ה' ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו" – כלומר, מלאכת הבריאה נסתיימה כבר בפרק א', ל"א, וה' שובת מכל מלאכה.

(2) הוכחות המבססות את הטענה ששיאו של מעשה הבריאה הוא היום השביעי (על התלמיד להביא שתי הוכחות):

- "ויברך ה' את יום השביעי" – היום השביעי זוכה לברכה מעם ה'.
- "ויקדש אותו" – היום השביעי זוכה למעמד של קדושה, כשיא הבריאה.
- **או:** "ויכל ה' ביום השביעי מלאכתו אשר עשה" – שיא הבריאה ביום השביעי, כאשר ה' סיים את כל המלאכה.

## סעיף ב'

(1) הנימוק למצוות השבת (על התלמיד לבסס ולהסביר):

על פי ספר שמות: "...כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו" – האדם נדרש לחקות את מעשה ה', כפי שה' ברא את העולם בשישה ימים וביום השביעי נח, כך בני האדם צריכים לנהוג – שישה ימי עבודה ויום שביעי שבתון.

על פי ספר דברים: "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלוהיך משם... על כן צוך ה' אלוהיך לעשות את יום השבת" – ה' ציווה על בני ישראל לשמור על קדושת יום השבת. בני ישראל מחוייבים למצוות האל שגאל אותם מעבדות במצרים.

(2) למי נועדה השבת:

על פי בראשית ב': השבת נועדה לה', זה היום בו הוא שבת ממלאכת בריאת העולם, לאחר שנסתיימה.

על פי שמות כ' ודברים ה': השבת נועדה לכל בני האדם – חופשיים, עבדים וגם הזרים הגרים בארץ, ולבהמות, יום מנוחה לכולם.

הסבר להבדל בין הכתובים: בבראשית ב' מתוארת בריאת העולם, הכל במצב ראשיתי. זהו יום השבת הראשון לבריאה, לכן הוא נועד למנוחת האל. לעומת שמות ודברים, שם ניתנו המצוות לבני ישראל, לכן נאמר שהשבת מיועדת לכלל בני האדם ולבהמות (לכל הברואים).

## סעיף ג'

(1) על פי פרת, תרומות השבת לתרבות העולם (על התלמיד לציין שתי תרומות ולהסבירן):

- השבת יצרה הגדרה חדשה של הזמן: "זמן אנושי" שאינו תלוי בעונות השנה ובגרמי השמיים, זמן חלוקה ייחודי של שישה ימי עבודה ויום שבתון למנוחה.
- השבת יוצרת השקפה שיוויונית חברתית, זהו יום המיועד למנוחתו של האדם במחזוריות קבועה של שבעה ימים.

(2) על פי דברי פרת, השבת נועדה לבני האדם. דבריו אינם עולים בקנה אחד עם הנאמר בבראשית פרק ב', א-ג, שם השבת נועדה לה'.

## שאלה 2

### סעיף א' (חובה)

(1) קין התנהג באופן פסול:

- כלפי ה': "ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנוכי" – ה' נתן לקין הזדמנות להתוודות על חטאו, אך קין שיקר לה'.
- כלפי הבל אחיו: "ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו" – קין רצח את הבל אחיו.
- כלפי האדמה: "קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה", **א**: "ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך" – דמו של הבל הנרצח נספג באדמה. מעשה הרצח, טימא את האדמה.

(2) העונש של קין נקבע על פי עיקרון "מידה כנגד מידה", כלומר יש קשר בין מעשה החטא של קין לבין העונש שהוא קיבל.

הוכחות מן הכתוב (על התלמיד לבסס על שתי הוכחות מהכתוב):

- "ועתה ארור אתה מן האדמה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך" – דמו של הבל הנרצח נספג באדמה, לכן קין יהיה מקולל יותר מן האדמה (שכבר קוללה בגלל האדם הראשון).
  - "כי תעבד את האדמה לא תסוף תת כוחה לך" – קין טימא את האדמה בדמו של הבל אחיו, לכן האדמה לא תוסיף לתת לו יבול.
- אז:** קין עובד האדמה נענש באמצעות עבודת האדמה, האדמה לא תוסיף להצמיח לו יבול.

### סעיף ב'

(1) דברי ה' בהצעה: ה' מציג לפני קין שתי אפשרויות לבחור בטוב או שלא בטוב, ההחלטה נתונה בידיו: "הלא אם תיטיב – שאת ואם לא תיטיב...".

דברי ה' באיום: ה' יודע שמושא תשוקתו של האדם הוא החטא, המעשה האסור, לכן יש בדבריו איום לקין שייזהר מלחטוא: "לפֶּחַח חטאת רבץ ואלֶיךָ תשוקתו".

(2) לדעתי, ה' פונה אל קין בדברים שיש בהם דו משמעות, כדי להותיר בידי קין את הבחירה. על קין לבדו מוטלת ההחלטה כיצד לנהוג, לאחר שהוא קינא באחיו.

### סעיף ג'

(1) בנוגע לעונש שנגזר על קין: "ארור אתה מן האדמה... כי תעבד את האדמה לא תסוף תת כחה לך נע ונד תהיה בארץ", פסוקים יא-יב - עונשו של רוצח על פי המקרא, הוא עונש מוות. אך קין לא נענש בעונש חמור זה, אלא באמצעות האדמה, שלא תוסיף לתת לו יבול, ובנדודים על פני הארץ.

בנוגע למימוש העונש: "ויצא קין מלפני ה' וישב בארץ נוד קדמת עדן" פסוק ט"ז – עונשו של קין לא התקיים, הוא מתיישב במקום קבע ואף בונה עיר (פסוק יז).

(2) אני מסכימה עם דעתו של א"ב יהושע בנוגע לעונש שנגזר על קין ובנוגע למימושו. ה' נוהג בקין ברחמים, הוא אף מעניק לו הגנה "וישם ה' לקין אות לבלתי הכות אתו כל מוצאו".

## פרק שני – נושאי הבחירה (20 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 3-4 (לכל שאלה – 20 נקודות)

### על אהבה וחסד

שאלה 3

סעיף א'

השיר מתאר חלום שחלמה הנערה (על התלמיד לבסס על שתי דוגמאות ולהסבירן):

- "על משכבי בלילות..." – הנערה במיטתה חולמת על אהוב ליבה.
- "אקומה נא ואסובבה בעיר... אבקשה את שאהבה נפשי..." – תיאור זה אינו הולם את המשטר הפטריארכלי המקראי, לפיו נערה אינה מורשית להסתובב בלילות לבדה ברחובות העיר, ובטח שלא בחיפושים אחר אהובה.

השיר מתאר אירועים שקרו לנערה במציאות (על התלמיד לבסס על שתי דוגמאות ולהסבירן):

- אקומה נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחובות..." – תיאור חיפושיה אחר אהובה מפורט ונותן תחושה של אירועים שקו המציאות.
- "מצאוני השומרים הסבבים בעיר..." – הנערה מתארת את היתקלותה בשומרי העיר.

סעיף ב'

(1) שתי נקודות דמיון:

- בשניהם האירועים קורים בלילה, בזמן שכיבה. הנערה: "על משכבי בלילות", שלמה: "הנה מיטתו שלשלמה... בלילות".
- אצל שניהם סובבים שומרים. הנערה: "מצאוני השומרים הסובבים בעיר" שלמה: "הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה".

שני הבדלים:

- הנערה נוהגת באומץ, היא יוצאת לחפש את אהובה בלילות, ברחובות העיר למרות הסכנות האורבות לה. לעומת שלמה הנותר במיטתו מפחד.
- הנערה פעילה ויוזמת, יוצאת לחפש את אהובה ושואלת אודותיו. לעומת שלמה הפסיבי וחסר היוזמה, הוא במיטתו ושומריו סובבים אותה.

- (2) לדעתי הנערה מוצגת באור חיובי יותר, היא מגלה אומץ ויוזמה: "אקומה נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחובות אבקשה את שאהבה נפשי", שואלת את השומרים על אהובה: "את שאהבה נפשי ראיתם". בעוד ששלמה מצטייר כפחדן הנזקק לשומרים שיגנו עליו: "הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה... מפחד בלילות".

## בין שאול לדוד

שאלה 4

סעיף א'

דוגמאות ליחסי הכוחות בין אנשי יבש גלעד לבין בני עמון (על התלמיד להביא שלוש דוגמאות):

- "ויאמרו כל אנשי יבש אל נחש כרת לנו ברית ונעבדך" - אנשי יבש גלעד חלשים יותר מבני עמון, לכן הם מבקשים לכרות איתם ברית חסות.
- נחש העמוני מאיים על אנשי יבש גלעד: "בזאת אכרות לכם בנקור כל עין ימין ושמתי חרפה על כל ישראל" - האיום מעיד על כוחם הגדול של בני עמון לעומת אנשי יבש גלעד.
- אנשי יבש גלעד נכונים להיכנע לפני בני עמון, מפחד מהם: "ויאמרו אליו זקני יבש הרף לנו שבעת ימים... ואם אין מושיע אותנו ויצאנו אליך".

סעיף ב'

- (1) המעשה הסמלי שעשה שאול: הוא לקח צמד פרים וחתך אותם לנתחים. את הנתחים שלח ופיזר לכל ערי ישראל באמצעות שליחים שאיימו על אנשי ישראל, שמי שלא יצטרף לשאול במלחמה נגד בני עמון, גורל הבקר שלו יהיה כגורל החיות המבוותרות.  
מטרת המעשה: לדרבן את העם, לצאת עם שאול אל המלחמה.  
השפעתו על העם: העם הגיב בפחד ומיהר להתגייס למלחמה עם שאול, נגד בני עמון.
- (2) בפסוקים ז-ח: בא לידי ביטוי הצד הכוחני והמנהיגותי של שאול. הוא פועל ללא היסוס, ושולח הודעה מאיימת בכל ערי ישראל, כדי לגרום לעם להתגייס תחתיו למלחמה: "ויקח צמד הבקר ויתחהו... לאמר אשר אינו יוצא למלחמה חרי שאול ואחרי שמואל כה יעשה לבקרו".  
בפסוקים י"ב-י"ג: שאול מתגלה כאדם רחום, הוא מתנגד להצעת תומכיו להמית את כל מי שמתנגד למלכותו: "ויאמר שאול לא יומת איש ביום הזה...".